

006.13

Чого хотять
Соцјалдемократи

Зладив
Е. Гуцајло.

Ціна 10. ц.

Навладом і з друкарні „Робоч. Народа“ у Вівнїлеґу.

15/10/19

10/10/19

Чого хотять
Соціалдемократи ?

Зладив
Е. Гуцайло.

~~86784~~

~~33.048~~

Львів. Бібліотека
АН УРСР

Накладом і з друкарні „Робоч. Народа“ у Вінніпеґу.

529.14

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ И 62884

I.

Те, чого хотять соц.-демократи, э вложено в їх програмі, в якій они означують, за що маэ боронити ся робочий народ. Та тих програм э дві: одна мінімальна, а друга максимальна.

Мінімальна програма, э та програма, в якій соц.-демократи означують те, що они хотять здобути ще в часах капіталістичного ладу, себто тепер, і чим они мають звалити оттой лад. Називаэ ся она мінімальна тому, бо в ній э вложені такі жаданя, які становлять лиш найконечнійші потреби суспільства, такі потреби, без яких суспільство не може розвивати ся. Отже э она меншою програмою, себто мінімальною.

Максимальна програма э та, якою означуэть ся те, до чого остаточно мають дійти соц.-демократи при помочи мінімальної програми. Максимальну програму можна означити одним реченэм: В і д і б р а т и

продукційні средства зрук
поодиноких людей і віддати
їх загалови, цілому суспіль-
ству, себто иньшими словами, пе-
ревести продукцію всіх
средств до життя на ціле су-
спільство, або коротше:
Перевести товариську про-
дукцію.

Та, отте реченя, яке означує макси-
мальну (найбільшу, остаточну) програму,
є найбільше не яким для багатьох людей,
і через те всі ті, котрі є ворогами соціал-
дамократії, змальовують ту соціалістичну
будучність в очах несвідомих людей так,
що ті несвідомі боять ся соц. демократів.
Через те ми ось тут вперед обговоримо те,
чого хоче максимальна програма, а відтак
обговоримо мінімальну програму. Робимо
те ще й тому, бо дуже а дуже часто
лучає ся нам, що приходить чоловік до
кого не-будь і каже: Я знаю менше більше,
чого хотять соціалдемократи тепер, але до
чого они хотять довести, як буде вигля-
дав новий лад, оттого я не знаю.

Через те ми подамо лиш коротенько

мінімальну програму, не обговорюючи її зараз точку за точкою, бо обговоримо її на кінці, а будемо обговорювати максимальну програму.

Мінімальна програма, прийнята дня 20. жовтня 1891. р. в Ерфурті, звучить :

1. Загальне, рівне, безпосереднє і тайне право вибору і голосованє всіх понад 20 літ житя горожан без ріжницї пола для всіх виборів і для всіх голосовань. Пропорціональне виборче право і дволітні законодавні періоди. Вибори мають відбувати ся в однім дни і у вільнім від праці дни. Вибрані заступники мають брати плату за свій страчений час. Знесенє всяких обмежень політичних прав, з винятком курателї.

2. Безпосереднє законодавство через нарід при помочи ініціятиви і опрокинення. Самоозначенє і самоуправа народів в державі, провінції і в громаді. Вибір урядників впрост через нарід, відвічальність урядників і занорука. Що-річний дозвіл на збиранє податків.

3. Вихованє до загальної оборонної служби. Народне військо на місце сталого

війська. Рішенє про війну і спокій в руках народних заступників. Полагоджуванє міжнародних спорів мировими судами.

4. Знесенє всіх законів котрі обмежують свободу думки або право зборів та товариств.

5. Знесенє всіх законів, які роблять жінку в публичнім житю менше вартною від мущини.

6. Признанє релігії приватною річю. Знесенє всяких видатків з публичних фондів на церковні і релігійні ціли. Церковні і релігійні товариства є приватними спілками, котрі свої потреби полагоджують між собою самотійно.

7. Школа є публичною і сьвітською. Наука є обовязковою і обовязковим є посіщанє публичних шкіл. Наука в школі, всі научні прилади і знаряди, удержанє в школі получене з їдою є безплатне у всіх публичних школах.

8. Безплатність правної оборони і правного заступництва. Судівництво в руках вибраних народом судіїв. Відклик у всіх карних справах. Відшкодованє невинно

оскаржених, арештованих, або засуджених. Знесеня кари смерті.

9. Безплатність лікарської помочи у всіх случаях і базплатність ліків. Безплатність психоронів.

10. Постепенно висше оподаткованя доходів і майна на покритя публичних потреб, о скілько треба їх покривати податками. Обовязкове само-виявлюваня і оцінюваня доходів. Оподаткованя спадщини відповідно до висоти спадку і до степеня посвоячення. Знесеня всіх посередних податків, цпа і других господарсько-політичних уладжень, які шкодять інтересам загалу а э лиш інтересом вибраної меншости.

Для охорони робітничої кляси жадаемо:

1. Національного і міжнародного законодавства охорони робітника, що граючого ся на слідуючих підставах:

- а) Означеня найвисшого вісімгодинного дня праці.
- б) Заборона заробкованя для дітей низше 16 літ.
- в) Заборона нічної роботи, з винятком та-

кого промислу, якпій по своїй натурї, по своїм технічним уладженю або по причинї публичного добра конче вимагає безперервної праці.

г) Заведенє перерваного одноразового часу спочинку що найменше 36 годин кожного тижня для кожного робітника.

г) Заборона тейлор- або трук-системів.

2. Нагляд всіх промислових заводів, досліджуванє і управильнюванє робітничих відносин в місті і селї державним робітничим урядом, повітовим, провінційональним урядом і промисловим урядом. Переведенє найдальше ідучої гігієни в промислі і торговлі.

3. Правне зрівнанє земельних робітників і домової служби з промисловими робітниками.

4. Правне забезпеченє коаліційного права.

5. Забезпеченє робітника на старість і підчас хороса та калїства державою, і допущенє робітників до управи тим забезпеченєм.

Ось ті точки мінімальної програми.

Ми кожду обговоримо осібно на кіпци отсеї розвідки а тепер переходимо до обговорюваня максимальної програми.

Та нїм будемо говорити про будуче уладженє суспільства, спинимо ся ще хвилю на теперішнім, то краще зрозуміємо новий лад.

Теперішній спосіб продукції називає ся і н д і в і д у а л ь н и м, то є кожний працює для своєї власної потреби, без взгляду на другого і на ціле суспільство.

Ми сказали: „для своєї потреби”, а не: „для свого вжитку”. Се тому, бо давно кожний, що виробив, сам з’уживав. А тепер при тїм ладї подїлу праці кожний виробляє ріжні предмети для життя не для себе, а для других; виробляє предмети на продаж у великій скількості, як т о в а р. Ті товари продає на ринку, чи де инде, а за частину грошей із проданих товарів купує собі всі потрібні для вжитку річи, які також виробили другі люди як товар на продаж і виставили на ринку, в базарі, склені чи де инде. Отже теперішня продукція є індивідуальною і т о в а р о в о ю,

полягаючою на виміні за посередництвом гроша

І робітник не дістає за свою роботу або за частину своєї роботи тих річий, які виробив, лиш дістає гроші, за які він купує собі потрібні для нього річи.

Теперішній лад зве ся також к а п і т а л і с т и ч н и м. „К а п і т а л” — се не скарб, не гроші, — а вартісні предмети, які побільшують ся без видатної праці їх властителя. Щоби вироблювати товари, то треба мати знаряди до того, треба мати машини, фабрики і т. д. Треба мати також гроші. Через те великі підприємства випереджують малих підприємців, малих промисловців і ті останні падають, банкрутують. Ті великі маси людей, котрі не мають нічого, не можуть продукувати товарів на власну руку для себе або на продаж, — противно, они э змушені продавати свою силу великим підприємствам і они стають у підприємця лиш помічниками, лиш слугами машин. А що машини заступили вже велику часть людської праці, то підприємець не потребує всіх тих, котрі хотять продати ся йому, а потребує лиш малу

частину з них. Через те все э більше робітників, чим місьць праці. Через те знов капіталіст маэ перевагу над робітниками, які мусять продавати ся йому за яку будь ціну, щоби лиш могли жити. Мусять приставати на найгірші услівя праці, і тим то капіталіст не э змушений платити робітникови повної винагороди за працю, а лиш платить малу частину вартости праці; решту вартости праці, або так звану надвишку, надвартість, ховаэ собі в кешеню.

Тому, що сььогодні треба мати великий капітал, щоби могли самостійно продукувати товари, і тому, що великі капіталісти при помочи капіталу змогли осягнути великий вплив і силу над клясою бідних, і то осягнути ту силу не працею а визиском робітника, осягнули силу при помочи машин і здираня надвишки, — тому їх капітали все а все більшають. Та сила в продукції дала капіталістам ще й велику силу політичну, яку они вихіснуюють для себе. Бо ті самі люди, котрі продають свою силу рук, мусять продавати дуже часто і свій політичний вплив, чи голос з одних і тих

самих причин: задля хліба. Отже капіталіст має силу господарську, себто економічну і має силу політичну. Тою своєю силою правлять они суспільством, і через те той лад, яким они правлять, зве ся к а п і т а л і с т и ч н и м.

Той капіталістичний лад відібрав величезній більшості людства спромогу бути просвіченим, спромогу вживати тих всіх дарів, який дає поступ людської думки відібрав спромогу доброго життя родині, а навіть відібрав хліб багатьом людям а з тим відібрав свободу людині розпоряджати собою так, як сього вимагають його духові потреби. Через те повставали проти сього гнету поодинокі гуртки працюючих людей а далше почали незгоджувати ся з таким порядком всі робітники і дрібні посідачі продукційних средств, як ось наші фермери і мужики. Бо і ті останні побачили, що їх власність не дає їм спромоги в капіталістичнім ладі заспокоювати їх житєвих потреб а також побачили они і те, що они ось туй-туй мусять упасти і збільшити собою ряди нічого-немаючих робітників. Бо то вже є така сила капіталістич-

ного ладу, що дрібні підприємці або мужики, чи фермері мусять зробити місце великим підприємцям, або великим дідичам-плянаторам.

Але щоб раз на все зарадити сьому лихovi, побачили робітники лиш одну, онїську раду на те, а нею э: звалити теперішній лад на його місце поставити другий — перемінити капіталістичний лад на соціалістичний.

В тих краях, в котрих капіталізм найскорше розвинув ся, як ось в Англії і Франції а відтак в Німеччинї, робітники вперед почали про се думати, почали науково удовільняти, що така зміна э konieczна і що она мусять наступити. А коли відтак Карло Маркс показав, що розвиток капіталізму таки сам веде до такого перевороту, коли він ще й се науково узаasadнив, що інакше оно не буде, і що сей новий лад переведуть не капіталісти а та величезна більшість бідних, ті голодні, визискувані робітники, тогди бідні, себ-то пролэтар, взяв на себе ту велику задачу. Робітники але прийшли до перекованя, що той переворот зроблять они лиш тогди,

коли они всі будуть тої самої думки: перевернути лад. Через те сказали робітники, що їм треба гуртувати ся, себ-то організувати ся, в одну велику громаду, яка має перевести економічний і політичний переворот. І та велика громада прозвала себе соціал-делократією.

Доки продукція вела ся лиш людською працею, доти не можна було думати про заведенє соціалістичного ладу. Бо людською силою можна було продукувати лиш дуже мало, а до того мусіла людина вкладати в продукцію всю свою силу, щоби випродувати те, чого потрібно було до життя. Але від хвилі, коли людську силу заступлено машиною (парою і електрикою), коли чоловік почав працювати желізним невільником, в той час за вложенєм лиш малої людської сили може машина, той желізний невільник, в сотеро і більше разів випродувати, чим давнійше чоловік. Та продуктивність машин ще більше піде в гору, чим тепер, і майже зівсім випре людську силу. Чоловік вже тепер доходить до того, що з нього, давнійшого робітника, стає ся тепер лиш наглядач машини. Отже

з часом все то більше буде зменшувати ся людська праця а продукція і скількість вироблених товарів буде все і все збільшувати ся. Доки-ж але ті продукційні средства будуть в руках одиниць, доти хосен буде лиш для одиниць, і доти для більшости ті продукційні средства будуть проклятэм. А скоро лише ті продукційні средства перейдуть на власність всього суспільства, то в тій хвилі і благословеньство тої продукції полэ ся для цілого суспільства. Огже капіталізм э першим степенем до соціалізму. Э він тим першим степенем тому, бо він витворив такий спосіб продукції, без якої не можна собі подумати соціалістичного суспільства, в яким всі працюють, всі працюють мало, і всі мають подостатком всього, чого лиш людина забажаэ в житю.

Розвиток капіталізму дійде врешті до того, що величезна маса людей опинить ся без праці, без способів до житя. Се зроблять машини. Тогди аж кождий з пролэтарів зрозуміэ свою задачу, зрозуміэ куди він маэ віддати свій голос політичний, і тогди рішить ся остаточно на те, щоби

знести приватну власність. Чи те знесенє піде мирною дорогою, чи кровавою, чи при помочи законодавства, чи при помочи фізичної сили, сего ніхто не може сказати. Се покаже хвиля, час і обставини того часу. Одно з сього буде — то се певно. Через те соц.-дем. організує ся політично і економічно, бо і тепер і пізнійше одного і другого треба.

Земля, фабрики, майстерні, комунікаційні средства мусять перейти на власність суспільства і продукцією буде правити суспільство так, щоби овочі праці йшла в хосен всіх, а не в хосен-одиниць. Суспільство буде продукувати всі потрібні річи відносно до смаку людей. Буде управляти поля, луки, винниці, ліси, городи, буде плекати худобу, будувати здорові, гарні дома, буде виробляти всі роди поживи, найріжнороднійші вбраня, будувати театри, музеї, готелі і т. д. і т. д. Кождий буде мусів вкласти в те частину своєї праці, а коли викаже ся, що він виконав певну скількість праці, тогди буде мав несбмежене право на все те, чого потребує культурний чоловік, щоби жити після своїх

213-66

4882

звичок і після своїх фізичних і духових вимог.

Се виглядає ніби байка для тих людей, котрі не годні виїти поза межі свого села, міста; а прецінь вже тепер мають те саме малі гуртки людей. Подумайте лиш про перворядні готелі, про маґазини найкращого одія поза шклявними вікнами у величезних містах, де кождий може дістати все те, чого лиш забажає його смак. Тепер лиш меншість людей тинять ся тим, а в соціалістичнім ладі будуть мати всі те, бо люди будуть гейби одною великою родиною, в котрій кождий має рівні обовязки і рівні права до всього.

Подумаймо собі село із тисячою родин. При тім подумаймо собі, що всі ті 1000 родин є газдами. Всі они мають пастухів, отже мають 1000 пастухів. А всю ту худобу може пасти навіть не двоє а двох людей, або таки ніхто, наколи та худоба пасе ся на певних означених місцях. Треба лиш пійти видіти її, або зловити певні штуки на заріз. Отже є вже найменше 900 людей-пастухів увільнених від роботи, і они можуть скоротити другим роботу. - Даль-

~~33.045~~

ше. Ті 1000 газдів мають 1000 плугів. Місто тих плугів може орати кілька машинових плугів і вже знов э кілька соток увільнених від праці і они можуть другим скоротити працю. 1000 газдів мають 1000 стаділ. Але коли земля э спільна, тогди не треба їх, бо все те збіже зложене далеко від людських осель, де змолотять його машини. Відпаде праця ставлення стаділ, звозування збіжа, молоченя на одиночку а стане ся се при дуже малій скількості людей і праці. Те саме зі жнивом і т. д.

Йдім далше. Всі потребують чобіт. Місто різнних майстерень, може бути одна фабрика, виставлена все в одній околиці. Загал вибирає управу фабрики, та постарає ся о техвїків, котрі справлять пляни на фабрику і пустять эї в рух. В різнних місцях провінції будуть заложені маґазини, в котрих складати меть ся зроблені фабрикою черевики. І коли генер кождей в скленідістає черевики, які лиш захоче, за гроші, то тим скорше буде міг вибрати собі черевики в такім маґазині і ще до того без гроший, лиш за вказанєм ся посьвідкою, що він виповнив якусь працю. Та провінція,

котра э богата в збіже, буде продукувати його для себе і для тих околиць, в котрих збіжа нема. Та провінція, котра богата в металі, дерево, чи що пньше, буде продукувати те, що маэ для себе і для других провінцій, котрі тих плодів не маюць. Суспільство при помочи виборної управи буде розділювати продукти на провінції так, щоби всі мали всього подостатком.

Не треба бояти ся, щоби хто будь брав собі за богато, бо хто возьме собі приміром 10 пар черевик з магазину на те, щоби они лежали йому в хаті, коли він все буде міг собі взяти сьвіжі тогда, коли буде потребував? А красти не буде, бо не буде потребував сего робити і позбути ся сеї річи не буде міг, бо ніхто не купить від нього; бо пощо купувати, коли кождий задурно всьо маэ?

А працювати буде мусів кождий, бо не працюэш, то не маэш права на вироблені річи.

Про се дало би ся говорити дуже богато, але на се ось туть мало місця. Після отсих примірів може кождий подумати собі ще другі. Головне ту э те, що всі п р о

дукційні средства будуть
 епільні а друге те, що той спосіб про-
 дукції скоротить сотки-сотки разів працю.
 Ми ще дещо пояснимо той спосіб продук-
 ції в дальших розділах отсеї розвідки.

II.

Соціалістична держава дуже різнить
 ся від державного монополю. Ось вже те-
 пер багато держав веде в своїм заряді же-
 лізницї. Але се э лиш мововоль. Деякі ве-
 дуть у своїм заряді вирїб тютюну, соли і
 других річий. Се ще не соціалїзм. Бо тутъ
 держава продаэ свої продукти за гроші і не
 раз лупить гірше, чим який капіталїст. А
 приходи з монополю дають управителї ка-
 піталїстичної держави на вдержанэ свого
 ладу. Тутъ держава э капіталїстом і тутъ
 она також не платить робїтникови повної
 винагороди за працю, а лиш частину. В со-
 ціалїстичній державі просто нема ані при-
 ходів, ані розходів в теперїшнім значїню.
 Бо сїль даэ земля, люди видобувають эї і
 на се не треба гроший, то і розходів нема.
 Возьмїм машини як примір. Матерїял не
 коштуэ, бо матерїял даэ земля, обробленэ

матеріалу не кошутэ, бо люди оброблюють його тому, щоби мати право вживання других продуктів, отже навіть не треба обмежувати продукції, бо нема найменшого кошту. Те саме э зі всіми продуктами. А продукувати буде суспільство все найкрасші річи, бо і пощо виробляти гірші і лїпші, коли се суспільство нічого не коштуэ. Суспільство не буде числити на зарібок, бо що з ним зробить? Де подїэ його?

Соц. демократам закидують дуже часто, ідо они хотять ділити. Се просто безглузна видумка. Лиш продукційні средства перейдуть на вспільну власність, і продукція буде вспільна, отже що-ж тут ділити? Подумайте, коли би хто хотїв поділити фабрику. То не знати, чи кождому вистало би по шрубці. І що з то вийшло би? Хиба те, що знищило би ся фабрику. Ну, а як ділити землю? Она як раз э тепер поділена. А схотївши дати кождому по кавальчику з неї, то всі обернули би ся в дрібних мужиків, які жили би так само тяжко, як і тепер. То пощо новий лад? В соціялістичнім суспільстві кождий буде мав приватну власність таких річий, які э не-

продуктивні. Коли ти взяв собі убранє з магазину, то хто взяв би тобі його від тебе, коли він також може взяти собі в магазині нове. Те саме з хатами, уладженєм хатним і т. д. Правда, можуть лучити ся такі предмети, яких не може кождий мати, приміром, викопав хтось кістяк передпопозового зьвіра. Але такі річи будугь зложені в публичних музеях. І тепер ніхто таких річий не держить в дома. А такі річи, як памятка по якихись предках, чи кім там другім, буде власністю того, хто має її. Бо що прийде кому з неї, коли би навіть і взяв її? Така приватна власність буде бережена законом ще більше, чим тепер.

Противно тепер власність не є забезпеченою, бо ті люди, котрі виробляють все, не мають до нього права. Їх продукти праці забирають капіталісти. Тепер так діє ся як в пасіці, де пчоли збирають мід, а пасічник забирає його і лишає робітникам-пчолам лиш тільки, щоби они могли вижити і щоби дальше могли робити для нього мід.

Теперішні робітники стоять троха ліпше від невільників лиш тим, що мають

свободу, але з другого боку є їм гірше, чим невільникам; бо невільника шанував пан так, як пасічник шанує пчоли, щоби не поздохали з голоду, а робітник не має того пошанівку. Він продукує, але може і здохнути; капіталіста же не обходить.

Теперішній лад не шанує власности. Перше всього капіталіст не виплачує повної вартости праці, отже краде частину власности. Відтак посередники, як ось купці, котрі передають вироблені продукти фабрикантом для консументів, себто для вас робітників, хочуть також мави зиск, отже знов крадуть частину вашої приватної власности, а в кінці держава накладає на ті вироблені вами товари свій податок, який ви платите, купуючи ті товари, отже знов краде частину вашої приватної власности. І де-ж ту є пошанівка приватної власности? Крадіж на кождім кроці, і то ще законом бережена крадіж. А в соціалістичнім ладі не буде ані осібних продуцентів і осібних консументів, бо продуцент буде рівночасно консументом, не буде купців, не буде податків, отже не буде кому красти приватної власности. Противно те-

пер, ті, що крадуть і стережуть крадежи, себто пани і попи, кричать, що соціялїсти хотять красти приватну влаеність. Они боять ся, щоби той легкий спосіб крадежи в теперішнім ладі не вірвав ся їм. Ось в чім сук!

III.

Соціал-демократам закидують дуже часто, щє они в своїй будучій державі знищать релігію і знищать родину. На місце родини поставлять вільну любов — так кажуть вороги народу.

Що до релігії, то вже тепер каже соціал-демократія, що віра є приватною річю. Се-б то вір собі, як ти хочеш. Лиш та твоя віра не сьміє бути визиском другого, она не сьміє перешкаджати другому. Подивіть, — тепер майже всі держави, себ-то капіталістична кляса, котра править теперішніми державами, схиляє ся до одної релігії і підширає її, а другі релігії лиш тернить або поборює. Така держава дає частину своїх доходів на піддержку любої її релігії. А се є дуже несправедливо, бо в тих

державних доходах з гроші і таких людей, котрі не вірять так, як вчить піддержування державою релігія. Соціялісти але хотять, щоби ті люди, котрі мають якусь там певну віру, певний релігійний обряд, щоби они самі собі піддержували його, щоби другі люди не були примушувані до піддержування такої релігії, котрої они не люблять.

Зате соц.-демократи з ворогами несовісного релігійного гешефтарства, якого допускають ся попи. Они, приміром, кажуть молити ся робітникам тогди, коли їх гнетуть капіталісти, они кажуть молити ся тогди, коли капіталіст викине робітника на улицу, але коли робітники страйкують, тогди попи не кажуть капіталістам молити ся, а бог вже якось поможе їм, лиш зажмурують очи на те, коли капіталісти вживають поліції і війська до здавлення робітничої волі. Скажіть же! — чи се належить до релігії? Чи-ж можливо, щоби одним мав помагати бог а другим поліція і військо? Ні, се з релігійне гешефтарство.

Соц.-демократія з навіть далі збільше толерантна для ріжних віровань, чим

так звані вільнодумні ліберали, бо соц.-демократизм спочиває на матеріялістичнім пониманю історії, і знає, що релігія є впливом економічних обставин. Соц.-демократи хочуть, щоби кождий міг користати з того, що дає наука, щоби кождий сам міг провірити те, в що він вірить, а нехай він не знати як вірить, то те ще не перешкаджає, щоби він був гарним товаришом.

А вже найгіршим плюгавством є закидати соц. - демократії вільну любов, або, як дехто каже, весільність жінок. Подумайте лиш, чи можливо, щоби так думали соціялісти, ті соціялісти козрі хочуть вільности, рівности і братерства? Чи можливе є те, щоби ті самі люди хотіли завести таке страшне невільництво жінки? Се-ж страшне невільництво, коли би кождий мущина мав право до кождої жінки.

Послухай, чого хочуть соц.-демократи.

Перше вьсього треба взяти на увагу, що супружество є спілкою двох осіб обидвох полів. Відношенє між одною особою а другою не є таке просте, як ось між двома контрактом звязаними людьми. Супружне

відношеня спочиває на двох підставах, іменно на матеріальній і на ідеальній. Супружество має за меті 1. вдоволювати і доповнити потреби обох половин викликані любовію, себто виповнити товариські, приятельські і любовні потреби обох людей; 2. має вводити господарський поділ праці, який тепер в той спосіб виявляє ся, що муж заробляє а жінка веде домашнє господарство; в тім поділі праці є рівночасна комуна в посіданю майна, себто є спільність майна; 3. супружество є інституцією, яка витворює потомство, плекає і виховує єго.

По такім розложеню супружого відношеня є легко сказати, як буде виглядати оно в соціалістичній державі. Деякі точки того відношеня змінять ся, бо змінить ся цілий господарський систем.

Приміром, веденя домашнього господарства жінкою переведе ся. Бо ось вже тепер багато людей, котрі мають средства на те, не ведуть кухні в дома, а їдять в ресторанах, бо вареня ня одиночку в дома є лише стратою часу і великою працею. А ті річи, які давнійше виробляла жінка, вже тепер купуєть ся готові в склепах. Тим

більше буде се можливе в соціалістичній державі-

Дальше знов плеканє новонароджених дітей змінить ся троха, — розуміє ся на ліпше. Вже тепер а заведеня, де плекають новонароджених дітей, і вже тепер багато материй не плекає своїх дітей а передає сю роботу другим. Розуміє ся, що такі заведеня не будуть уладжені, як ось тепер подекуди, а з найбільшим комфортом і будуть ведені найкрасшими повитухами і найкрасшими педагогами.

Вихованє а штукаю, якої не вміють і не можуть вміти всі родичі. Виховуванє вимагає знаня і вправи так само, як кожда иньша штука або ще й більше. Треба мати знанє психольогії, треба бути бистроумним а з тим треба уміти злучити розум, пестощі, строгість, сильну волю і велику терпеливість в одно, щоби виховувати другого. Наші школи, які а ось тепер, не вмили ся навіть до таких виховуючих заведень. Їм так до виховуваня, як коневи до снованя шовкових ниток.

Про примус нема навіть бесіди. Соціалістичне суспільство лишить се волі роди-

чам, чи они маленькі діти будуть самі виховувати, чи віддадуть їх до публичних заведень.

Зі зміною господарської системи змінить ся дуже багато в супружнім життю. Више згадані приміри вже вказують на се. Зате супружество буде більше спирати ся на любови, а не як доси на грошах. Доси звичайне вирахованэ або такі просто гроші э причиною супружества. Чи-ж маэ бути щастэ в такім супружю? Звичайно вже по весілю починають ся сварки між мужем а жінкою задля чисто госполарських причин або задля гроша. А розійти ся не годчі, бо тяжко дістати розвід. Через те одчо другого нераз ненавидять, одно другого вважаэ лиш простітуткою. А соціялісти кажуть, що супружество э сьвятиною любови, а де сього нема, там не повинно бути супружества, там повинен бути розвід.

Де сього нема, там родить ся кривда для цілого суспільства, бо супружество, яке не любить ся, не може добре виховати своїх дітей. — виховати зле дітей, значить зробити кривду суспільству. Суспільство

дістає через те зле вихованих горожан. В соціалістичнім ладі господарське питанє в родині відпаде. Лиш любов, і то виключно лицю одна любов буде вязати мущину з жінкою; де сього не буде, там мусить бути розвід.

Противно, теперішній лад знищив родину. Подумайте лиш про ті. мілйони робітників, котрі все і все в роботі, цілими днями не видить жінка мужа, родичі дїтй, а коли в вечер зійдуть ся, то не милують ся, а відпочивають і чїслять, як прожити завтра. Про вихованє дїтй і бесїди нема. Знов же в клясі богачів є ще гірше, чим у робітників. Там женять ся майже всі лиш задля гроша. Любов там не грає ніякої ролі. Дперва аж по шлюбі починають шукати обоє любови. Звичайно він де-инде а она де-инде. Через те дома висшої кляси людий є переважно гарно уладженеми протітуційними домами.

Богато людий не може женити ся в теперішнім ладі, бо знають, що не будуть мати сиромоги вдержати родини; — не буде чим прогодувати ся. Через те нежонаті мущини шукають головно вдоволеня

поза суиружеством, а з другого боку богато жінок, не маючи спосібности заробити руками, мусять продавати своє тіло тому, хто дає гроші. В соціалістичній державі відпаде питанє прожиткування родини, бо кожний буде мав забезпечений прожиток своєю малою працею.

Всі ті, котрі є прихильниками теперішнього ладу, є прихильниками проституції. Найбільшими ворогами соціалістичного ладу є католицькі нежонаті попи, бо вони є найбільшими прихильниками проституції. Вони є власне тими, котрі сходять ся полово не з одною а з богатьома жінками. Не вірте жадному з них, що вони не знають, що то є любовне милуванє, любовні пестощі. Вони практикують се найбільше, і то не з одною жінкою, а все і все з иншою.

Нежонаті попи і богаті пани, то прихильники проституції, бо вони все і все купують собі любов. Перші за ціну неба другі за гроші. Попи спеціально є проти розводів тому, бо їм є лекший доступ до таких жінок, котрі не люблять мужів, а пани знов лекше можуть дістати за гроші жінку, котра держить ся при ненависнім

мужови задля вдержаня дїтий і задля нерозривности шлюбу. От маєте ще одну причину, чому ті дві касти так ворожо відносять ся до соціалїстичного ладу.

Найбільшими ворогами простітуції є соціалїети, бо они знають що она виходить лиш ізза матеріяльних обставин. Соціалїстичний лад не буде знав, що то таке простітуція. Соціалїзм є найкрасшим заведенєм для супружества, для родинного житя, для плеканя лїтий і для вихованя дїтий. З хвилею заведеня соціалїстичного ладу певне той страшний брѣд полової розивсти, полової продайности, і полового пониженя Любов і ще раз любов засіяє в повнім своїм блиску на руїнах зіпсованого попівсько-паньского зігнилого ладу. Лиш ми, лиш ті одні соціал-демократи уміємо цїнити сьвятість любви, бо ми боремо ся за такий лад, де любов стане короною веїх людських почувань.

IV.

Головно так звані інтелїгентні робїтники, як ось урядники рїжвого рода, ті люди, котрі з тяжкою бїдою покінчили ви-

еші школи і просто чудом втікли від тяжкої тілесної праці, ті люди, хоть є плачені як робітники, боять ся назвати себе робітниками, і боять ся соціалістичного ладу. Вони втікли з пекла нужди і от вони боять ся, що в соціалістичнім ладі мали би ся зрівнати назад з тими, з поміж котрих вони вийшли. І ті люди звичайно кажуть, що соціалістичний лад поробить зі всіх однакових людей після одної міри. Однаково вбирати муть всіх, однаково годувати всіх, однакове знанє буде мати кожний і т. д. Такі думки показують лиш, що ті люди є дуже а дуже короткозорі і що в їх пятах є невольничий страх перед урядком зі щаблів тої драбини, якої вони держать ся. Перше всього продукція всього того, чого потрібно буде до життя, не буде обмеженою що до якості а противно буде розвиненою красше чим тепер, бо се не буде нічого коштувати суспільства. Що до знаня, то нема найменшого страху за нього, бо в соціалістичнім ладі кожний буде мусів вчитися що найменше до дваццятого року життя, себто до того часу доки требає розвиток людвни. Чи-ж може заздро їм, що не-

лиш они, але і ось ті потомки теперішніх невчених чорноробів мають бути вченими людьми? Бо лиш заздрість може викликати такі думки. Бо соціялісти не лиш в будучині, але вже тепер э за найбільшою свободою науки і за найбільшим використуванэм людського знаня.

Соціялісти не э лише прихильниками заспокоюваня жолудкового питаня. Они мають також змисл до красних штук, до поезії, до музики, малярства, і т. д. Глядїть лише на соціялістичних заступників в парламентах. Они все і все підпирають і позваляють на видатки для шкіл, для штуки, взагалі на культуру. А в соціялістичнім ладі поезія і штука буде ще більше розвивати ся, чим тепер, бо людина не буде мати жури за прожиток. Він всі свої духові сили оберне на вишукуванэ все то більшої краси в житю, в своїх думках і ділах. Знанэ і штука розвинеть ся більше чим тепер, бо більше людей буде думати про се і через те буде більша конкуренція духова. Науки дуже а дуже поглублять ся, бо всі будуть мати доступ до неї. І ті талани, мільйони таланів, котрі пропадають

тепер, будуть творчими. Винаходи будуть йти за винаходами, бо людство все і все буде перти до того, щоби влекшнати собі працю. Доси машини э проклятэм для людей, бо они відбирають людям зарібок, а в будучности будуть благословеньством, бо они відберуть людині працю. Праця людська обмежить ся лиш на звичайне стороженэ машини. чи она добре йде, чи не зіпсувала ся.

Не думайте, що лиш голод і любов э творцями людського поступу. Ще і нудьга маэ свої права. Нудьга не даэ людському мозкови спочивати. Порожний мозок так само, або ще більше, наносить прикрість людині, як порожний жолудок. Чи можливе э те, щоби вчені мозки могли спочивати і не витворювати нічого? Се просто противне людській натурі, противне самій природі, котра в кождім своїм атомі не спочиваэ, а все творить щось нове. Не бійте-ж ся. Будете і ви всі творцями, ще в сотеро більшими, чим тепер, бо доси лиш дехто з вас бавить ся в конкуренцію духової творчости, а більшість інтелігентів звичайно засуджуэ свій мозок на знидінэ коло

шклянки пива або карт.

Соціалістична рівність є дуже розумною рівністю. Она хоче рівности средств, рівности ціля, рівности ділання. Чи тепер дитина їсть те саме, що й старий, хоть обоє є они в тій самій родині і мають рівні права до їди? Ні, бо не однакові вимоги є у них. Чи двох братів вбирають ся однаково? Ні, бо кождий любить иньший кольор. Те саме й в соціалістичнім ладі. Рівність у всім, але індивідуальність одиниці, потребі часу і мети, та вимоги ділання будуть як найширше увзгляднені. Противно, тепер сього нема. Теперішний лад нехтує вимоги дитини, старця, хорого, талановитого, і т. д. в хосен малого гуртка людей.

Дехто знов боїть ся, що земля не на-старчить всього стілько, щоби кождий мав всього подостатком. Вірте, що се є такий самий страх, як колись дике племя бояло ся другого, щоби те друге не з'їло йому того, що дала природа. Правда, що колись людей меньше було, а люди з голоду вмирали. Тепер є більше людей, а земля достарчає всім їди і всього того, чого треба до життя. Чим більше поширяє ся людське

знанэ, тим більше спромагаэ чоловік видобути з землі ріжних әї плодів. Будьте певними, що земля ще тисячі разів більше може видавати, чим тепер видаэ. Треба лише приложити до неї більше знанэ хемії і фізики.

Ті люди, котрі при звичаїли ся до ріжних вигод, до люксусу, боять ся, що в соціалістичнім ладі будуть веї вживати простих, примітивних річий, бо, мовляв, соціалісти то робітники, а робітники на люксусеї не розуміють ся. Цікаво спитати таких сватків, як они думають про будову тіла у робітника і про будову тіла у такої людини, котра при звичаэна до люксусу.

Чи може ә які ріжниці? Нема ніяких! Чи робітник не потрафив би мешкати в гарних палатах, їздати автомобілями, ходити до театрів, вбирати ся як найкрасше і т. д. і т. д. ? Певно, що потрафив би. Чим більше видосконалюэ ся людський розум і людські почуваня, тим більшої вигоди вимагаэ людина для себе. І ми повинні виховувати себе взаїмно до вигідного житя, до вживаня того всього, що даэ культура. Простота, невигоди, се просто панська по-

півська наука для невільників, щоби ті не-
 вільники не покушали чого будь ліпшого
 і не зажадали того самого для себе, що ма-
 лиш мала купка людей визискувачів! Се
 просто перевернені понятя э в тих людей,
 котрі думають, що звичайний робітник не-
 повинен мати золота, срібла, йти до кофей-
 нї, до найкрасших ресторанів, до театру,
 на вистави красних штук, не вбирати ся
 виставно і т. д. А по що-ж теэ все э? Лиш
 для панів може? Ні, для веїх, для тих хто
 сотворив теэ своїми руками, своєю силою.
 Ми не хочемо сїрих жебраків, а людей з
 найкрасшим смаком, з найкрасшими поми-
 слами, людей з найкрасшими вимогами, бо
 краса родить красу, а простота родить
 лиш бруд і отупінэ.

Ми хочемо сотворити рай; красний
 рай чим той, який обіцяють попи по смерті.
 Бо той посмертний рай дуже а дуже жеб-
 рацький. Там нічого нема. Там анї не їш,
 ні не пэш, не одїваєш ся, не любиш, анї
 не навидиш, не сьміэш ся, ні не плачеш,
 навіть не ходиш а вічно і вічно хвалиш
 і хвалиш бога. І чи варта постити, бідува-
 ти, нищити себе ось туть, щоби заробити

собі на такий вічний кримінал, в яким навіть не вільно буде тобі нічого іншого думати, як лиш одно: „Осанна, і осанна во вишніх”?

Лишім же той рай для тих, що видумали його, а самі стремім до того, щоби змінити теперішній лад і сотворити новий, красший. А знайте й те, що ніхто, а ви самі сотворите його. У вас є та творча сила, що держить всьо, і та сила, щоби перемінити те, що держите. Лиш сьміло, лиш із завзятам беріть ся то діла. Лиш ставайте в один великий гурт соціал-деякратії, лиш вибирайте самих своїх соц.-демократичних предстевників в законодатні тіла, щоби скорше захопити правлінє в наші руки. Розвиток технїки, розвиток праці, розвиток суспільного господарства пре нас всіх туди, тож не опираймо ся, бо се неприродний хід йти проти струї розвитку; він роздопче впертого і піде далі. Кидайте старе, беріть нове, ідіть вперед і вперед, товариші, до нового красшого сьвіта— до раю!

Про мінїмальну привіраму задля браку місця поговоримо другим разом.

Вінніпег, 2. січня 1914.

Читачу! Щоби ти наскрізь міг
запізнати ся з тим, чого хотять соц.-демо-
крати, щоби ти знав все і все правду не
закаламучену ніякими буржуазними під-
шептами, то читай і соц.-демократич-
ні книжки і часописи.

З часописей читай все:

„**РОБОЧИЙ НАРОД**”, „**БОРБУ**” і
„**ДОБРУ НОВИНУ**”.

Адреси до них такі:

„ROBOTCHYJ NAROD”,

BOX 3658 STA. B.

Winnipeg. Man. Canada.

Коштує 2 дол. на рік.

„BORBA”, Czernowitz,

AUSTRIA, BUKOWINA.

Коштує 1. дол. 50 ц. або 4 К. на рік.

„DOBRA NOWYNA”

LEMBERG, AUSTRIA, GALICIA.

Коштує 1 дол. 50 ц. або 4 К. на рік.

1919

1919

1919

1919

1919

U-62 884

12

12

1
И-62884